

Kislo grozdje.

Humoreska. Spisal dr. Fr. Detela.

I.

Lepa ni, toda denar ima!“ govoril je sam s seboj praktični zdravnik, gospod Arnikar, ko se je vračal od svoje neveste. „Hišico ima lepo, polja in gozda dosti, in mislim, da brez dolgá; ali vsaj upam, da brez dolgá. — He, doktor!“ udari se ob čelo; „odkod pa ti to veš? Oj, ti si mi pa res praktičen zdravnik, ki kupuješ mačka v vreči! Na videz zdravi ljudje so časi najnevarnejši bolniki. O sveta Kozma in Damijan, patrona zdravniška, ali je že katerikrat praktičen zdravnik tako malo bil vreden tega imena! Cura te ipsum, medice! Takoj jutri greš zemljiško knjigo gledat, in če ta diagnoza ne bo dala dobre prognoze, svetovali bomo, draga moja nevesta, družega zdravnika ali pa concilium, he, he!“

„Dober večer, gospod doktor!“ nagovori zamišljenega zdravnika znanec, graščak Bernard. „Kaj ste tako veseli? Ali se je kaka epidemija pokazala?“

„Ne še; ampak novo bolezen sem izumil.“

„Čestitam, gospod doktor; toda novo zdravilo bi bilo boljše, vsaj za bolnike.“

„A propos, gospod Bernard, te dni jedenkrat me obišče prijatelj, profesor Mladič. Upam, da pridete v vas, da se zopet malo zabávamo. Toda gospico Teklo morate pripeljati s seboj; kaj bi jo vedno zapirali!“

„Mlada dekleta se ne smejo preveč navaditi moške družčine,“ ugovarja graščak.

„Ah, ah, s časoma bode vender treba. Vrhu tega sem jaz v družbi in praesente medico nihil nocet.“

„Bodemo videli, gospod doktor. Jaz pridem na vsak način in veselilo me bo osobno seznaniti se z Vašim prijateljem, ki ga visoko čislam. Prosim, kar sporočite mi, kateri dan. Lahko noč!“

Gospod Bernard je bil odšel, Arnikar pa je nadaljeval svoj monolog: „Da bi le gospica Tekla tudi prišla! To bi bila zabava za mojega ljubega Mladiča; in ako prijatelj še ni ob vso galanterijo, katero je vedno tako v cenó prodajal, zabavala se bo gospica tudi,

in Bog ve, kaj se še vse zgodi. Čudno pa je to, da ima človek, ki se ženi, tako veselje zakone sklepati. Mislim, da je to zavist, ki ne privošči drugim prostosti, katere sam ne bode imel; *solacium est miseris socios habuisse dolorum*. Moj prijatelj pa Tekla, to bi bilo lepo! Da, še zadosti lepo, kajti Tekla je čedno dekle. Kaj pravim, čedno dekle? Zalo dekle je, krasna je in še precej ljubezniva za na deželo. Ljubeznivejša kakor pa . . . Ha, vraga, še hud bi moral biti na svojo izvoljeno, ker me hoče nemara ujeti. Kajti če ni ne tega, ne onega, ali se to pravi življenje uživati? Tekla je vsa drugačna in meni bi bila tudi všeč. — Da bi me ne vzela? Ba! mlad, krepak in prav za prav lepo vzrastel in praktičen zdravnik! Toda graščine so graščine in „odpusti nam naše dolge“ sliši se iz vseh. Varna pot najboljša pot; čemu pa je zemljiška knjiga!“

Par dnij pozneje pa je sedel gospod Bernard, posestnik na Hrušici, s svojim prijateljem, sodnijskim adjunktom, za mizo pod grajsko lipo. Bokal je bil prazen, gospod pa hud. „Ta bedasti zobodirec, ta epidemični postopač!“ tako se je hudoval. „Kaj mene je iskal po zemljiški knjigi?“

„Da, tebe, Bernard, pa nikar se ne jezi, saj to ni nič tacega. S prva je po gospici Emi vprašal, potlej je pa še tvoje posestvo pregledaval.“

„Ali sem mu kaj dolžan?“ srdil se je gospod Bernard. „Ali sem ga že katerikrat kaj na pósodo prosil? No, naj mi le pride zopet kosilo hvalit!“

„Jaz pa le ne vem, zakaj se tako jeziš. Bog ve, kakšen uzrok ima on za to, saj ni, da bi se moral ravno vknjižiti na tvoje posestvo. Kaj pa je last gospice Eme ogledoval?“

„Tam se pa menda ženi.“

„Vidiš? Nimaš li tudi ti hčere za možitev? Kje pa je Tekla, da se nič ne pokaže?“

„To, da bi mu na misel hodilo?“ vzklikne graščak, „Glej ga jazbeca! Pa do zdaj še na nobeno stran ni nič zinil. Vederemo!“

Komaj pa se je adjunkt poslovil, priteče k očetu Tekla vsa rudeča. „Kaj ti je?“ vpraša oča.

„Oh, nič, papa. Pismo sem prejela za svoj god.“

„Od Arnikarja?“

„Da, od gospoda Arnikarja; še nikdar prej mi ni pismenih voščil pošiljal. Oh, kako sem se smijala! Tu imaš list, papa, pa beri!“

II.

Griž je po Slovenskem mnogo; najmenj znane so pa menda one na meji gorenje in dolenje Kranjske, proti katerim se je peljal profesor Mladič, obiskat svojega prijatelja Arnikarja. Še jedenkrat je prebral vabilni list: „... Naša inteligencija Te že dobro pozna in naše krasotice Te nič menj željno ne pričakujejo kakor Tvoj stari Arnikar...“ vtaknil ga v žep in se zamislil. „Ali me tudi teh katera pozna?“ dejal je sam pri sebi. „Ako imajo griške krasotice kaj ukusa, ne bode nam dolg čas. Toda vse po pameti, amice! Zmaguj, če se ti bo vredno zdelo, a ne daj se zmagati!“

Voz prekorači — gospod Mladič se vozi počasi, ker se mu ne mudi — klanec in očem se pokažejo romantične Griže. Pri tej priči zagrmе možnarji nad vasjo.

„Ali slišite?“ vpraša voznik s pomenljivim smehom gospoda.

„Slišim,“ odgovori Mladič in sladke misli ga obidejo. „Sobota danes ni,“ tako si pravi, „praznika jutri ne bode: kaj more to družega biti kot —? Ali je Arnikar izprožil? Ne verjamem; posebne veljave si ne bo znal on nikdar pridobiti. Ampak Griže morajo imeti precej inteligencije; in zakaj bi me ta res ne poznala! Posebno veliko ni, a nekaj sem pa že storil za slovenski narod in marsikje se bero moje pesni.“

V prijetne domišljije vtopljen in na pol mižé se pripelje pred vaško gostilno, kjer ga je že prijatelj Arnikar čakal in veselo vzprejel. „Le noter, le noter; vsi smo skupaj zbrani tebi na čast, kar nas je magnatov griških. Graščak Bernard je tu s svojo hčerjo, naš župnik, župan, učitelj, sami pripravní ljudje; kajti, kakor, sem ti pisal in kakor streljanje dokazuje, slovesen dan obhajamo danes.“

„Torej res zavoljo tega?“ vpraša Mladič, kakor bi dvojil. „To je pa vendar preveč!“

Ponosno korači z vaškim Eskulapom v sobo; gostje vstanejo izza mize in gospod profesor začne z ginenim glasom: „Slavna gospôda, čestiti rojaki! Preokoren je moj jezik, da bi mogel le nekoliko izraziti čut radosti in ponosa, ki napolnjuje moje srce. A pri vsej radosti in kljubu vsemu ponosu čutim se vendar osramočenega, hudo osramočenega. Res je, da sem posvetil šlabe svoje moči prosveti milega mi naroda: a kako malo je to, kako vse to izginja pred slavnim vzprejemom, ki mi ga je pripravila griška inteligencija...“ Vse je začudeno poslušalo ta govor. Gospica Tekla se je smijala, ker ni razumela nobene besede; župnik je odpiral oči, župan pa usta. A Mladič

nadaljuje: „Meni na čast grmeli so v Grižah možnarji, meni na čast . . .“ Glasen smeh vseh gostov pretrga navdušeni govor; zdaj še le so spoznali zmoto gospoda profesorja.

„Errare humanum est,“ meni župnik; govornik pa je strmel in rudečica ga je oblila.

„Kakšen vrag,“ izpregovori med vednim grohotom Arnikar, „kaka vražja reč ti je pa navdihnila to misel, da mi zavoljo tebe streljamo!“

„I, zakaj pa?“

„Trgatev imamo, trgatev,“ odgovori ponosno župan.

„Ne zamerite, čestita gospoda,“ pravi Mladič in se vsede k mizi, „kako trgatev pa? Kaj pa prav za prav trgate?“

„I, grozdje! Kaj družega!“

„Grozdje!“ premišljuje Mladič. „Od brajd, ki ob hišah raste? In zato streljanje?“

„Po naših vinogradih je trgatev, gospod,“ opomni župan, „po vinogradih.“

„Jaz Vas sicer ne poznam,“ obrne se jezno proti njemu Mladič.

„Naš župan je,“ pouči Arnikar, „prizanesi mu!“

„Toda,“ nadaljuje Mladič, „če se mislite z menoj šaliti, niste naleteli na pravega.“ Mladič je bil hud in župan, kateremu je šlo za vaško čast, gledal je tudi grdo; da bi ja pomiril, poprime gospod Bernard besedo. „Po pravici se čudite, gospod profesor,“ reče, „da se tukaj na Gorenjskem nahajajo vinogradi; a istina je in ravno danes se obhaja z običajnimi vesellicami trgatev.“ Kakor v potrditev teh besed prične se po vasi streljanje na novo in čudna zmes neubranih, na dolgo vlečenih glasov vzbuja in pobija ob enem misel, da bi bilo to petje. Gospod Mladič, oprt na svoje geografično in statistično znanje, zmajeval je z glavo in kakor živ vprašaj gledal zdaj svojega prijatelja, hudobnega Arnikarja, zdaj gospico Teklo, ki se je vedno na tihem smijala.

„Ali ti nisem pisal o trgatvi?“ meni Arnikar. „Ali te nisem ravno na trgatev povabil?“

„Res si mi pisal, a jaz sem mislil, da je to kak dvoumen dovtip, kakeršnih si ti vedno poln.“

„Hvala za prijazni poklon,“ odgovori zdravnik. „Bog ve, v koliko rečeh si me tudi tako napačno sodil.“

„Brez zamere, dragi moj! A če sem ti tolikrat po nepotrebem verjel, ni, da bi bil hud, če jedenkrat tvoji resnici ne zaupam. Reci pa, komur hočeš: nikdo ti ne bo verjel, da se v teh hribih vinogradi dobé.“

„V hribih, pravite?“ ogласi se župan precej ostro. „Kdor ve, kako lepo se upira o sv. Jakobu solnce v naše bregove, ta se ne bo čudil našim vinogradom.“

„Po geografični leži,“ reče Arnikar, ki se je sploh polákal pravice norčevati se, „res je solncu precej od rok, upirati se v naše bregé, in odteguje se kolikor možno sítnemu poslu; a po leti nam vender posuši seno in dozori žito in kar je res, to je res, pridelek naših vinogradov nobenemu sadežu ni tako podoben kakor grozdju.“

Mladič je izprevidel, kako čudno ulogo igra, če se jezi, in da je najboljše stvar s smešnega stališča pogledati; toda županu to stališče nikakor ni bilo po všeči. „Gospodje,“ pravi, „vi veste bolje kot jaz, kako govori pesen. Solnce gorko, tako pravi, tukaj nam sije, kakor bi bila nalašč na naš kraj narejena. In vince z naše goré greje srce.“

„Pa čestiti družbi menda vender ne!“ smeje se Mladič.

„O, Bog ne daj!“ odgovori župnik. „Toda za mlatiče in sploh za delavce, kadar vročina pritiska, ni razen pelinovca boljše in zdravjše pijače kot je naše vino.“

„Doma je jaz tudi pijem,“ ponese se župan.

„Kajti pesen pravi,“ opomni Arnikar: „Ta pogumni korenine je slovenski oratar!“

„I, kako pa vender ravnate s trto, gospod župan,“ pozveduje Mladič, „da Vam sploh kaj grozdja naredi, naj bode že, kakeršno hoče.“

„Obrezujemo, kolimo, gnojimo, okopavamo, če ne veste še, kako se dela z vinom.“

„Kaker na Dolenjskem,“ potrdi župnik. „In po Malem Šmarnu stopijo možje skupaj v posvetovanje, kdaj bi bilo nastaviti trgatev. Kdor sv. Mihela čaka, vleče grozdje izpod snega, pravi naš pregovor; in po tem se ravnamo. Kadar je dan določen, pošljejo v Ljubljano po smodnika, kajti Dolenjec tudi strelja, kadar bere. Po hišah se tolčejo orehi in pekó potice, možje pa pregledujejo kadi in sode ter popravljajo doge in obroče. Stiskalnico treba skrbno osnažiti, kajti ker nam rabi jedna in ista za jabelka, hruške in grozdje, bati se je, da bi se vino ne navzelo hruševega duha. Bog ne zadeni, da bi se zanesla kaka tepka med grozdje; mošt bi bil takoj nekoliko slajši.“

„Naravno vino ni nikdar sladko,“ poudarja župan, kateremu se vsak boljši dojenjec ali štajerec sumnjiv zdi. „Naša pijača je zdrava, ker je zgolj; po tistih ponarejenih godljah pa, ki se po mestih pijó, nič ne vprašamo.“

„De gustibus non est disputandum,“ reče učitelj in namigne sporazumljivo profesorju; a zapazil ga je župan in ježno ga zavrne: „Prepiral se z Vami ne bodem, gospod učitelj, dasiravno sem, kakor veste, krajni šolski nadzornik; a razločka med našim grozdom in katerim si bodi dolenjskim jaz ne poznam.“

„O tem se gospod profesor danes lahko sam prepriča,“ opomni Bernard.

„Jaz kot zdravnik ne morem tega nikakor svetovati,“ seže mu Arnika v besedo.

„Zdraviti bi se torej ne dalo s tem grozdom?“ vpraša Mladič.

„Za vnanje zdravilo,“ meni Arnika, „nisem ga še poskusil; na znotraj se pa ne da rabiti, kajti vpliv grozda na prebavo zavisi od grozdnega sladkorja in jaz sem v prvem letu kemično preiskal naš pridelek, a našel sem 80% vode, 20% kisline, sladkorja pa nič. Kakšno je tedaj grozdje, lahko si misliš in ni treba pokušati.“

„Vrhu tega,“ pravi župnik, „ljudje kakor pravi Dolenjci grozda ne dajo radi proč. Vina, kolikor kdo hoče, grozda nobene jagode in pri tem ne pozna naš vaščan nobene šale. Kakor začne grozde jagode delati, nabije si gospodar puško s ščetinami, v žep si vtakne zakrivljen nož in hajd na stražo! Gorjé tatu, katerega bi zasačili, kar se pa do zdaj, hvala Bogu, še ni primerilo.“

„Vrabci menda grozdu več škode storé,“ pravi Mladič.

„O tega pa ne! Vrabec, osa, sršen se ga ne loti, če ni hude sile. Kakor Mrtvega Morja, tako se ogibljejo vinograda.“

„Ne zamerite, gospod župnik,“ opomni gospod župan, „jaz sem pa že tudi razkavšano jagodo videl.“

„Od dežja je počila, verjemite mi!“

„Naj bode, kakor hoče; ali kadar dozori, takrat je pa zrelo,“ odreže se župan.

„Res je to,“ pravi župnik; „in kadar večina môž sklene, da je grozdje zrelo, takrat pa počijo možnarji in pištole, kakor ste danes slišali, gospod profesor, in trgatev se prične. Grozdje se nosi v korita, kjer se tolče z beti kakor tepka, predno pride v stiskalnico, in fantje zapoje: „Pridi, Gorenjec!“

Mladič je spoznal, da, kar se teorije in skušnje v vinskih rečeh tiče, Grižanje niso krivi, če ne pridelujejo šampanjca, in da imajo pri vsem tem in onem in kljubu vsému temu in onemu vendar toliko opravila s svojimi vinogradi, da bi bilo skoro neusmiljeno šaliti se. „Ali pa ima to domače vino,“ vpraša Arnikarja, „kaj vinskih lastnostij. Vino razveseljuje srce človeško, bere se v sv. pismu.“

„Kar se tiče našega vina, laž je to.“

„Gospod doktor,“ pravi župan, „kadar bode govor o boleznih in zdravilih, takrat Vam ne bom nič rekel, če bodo moje misli pametnejše od Vaših, toda o našem vinu pa nikar ne sodite! Koliko ste ga pa že popili, če smem vprašati?“

„Podrli ste me, gospod župan,“ odgovori zdravnik, „nisem ga še pol kupice.“

„Jaz tudi še ne,“ zatrjevali so gospodje drug za drugim in v največjo jezo županovo je jel celo učitelj nos vihati nad tem vinom, ko je videl, kako slabo se mu godi.

„Sramotno je,“ pravi župan, „da se ravno narodnjaki tako ogibljejo domačega pridelka, mesto da bi pospeševali vinarstvo, ki je jeden glavnih stebrov naše dežele.“

„O, gospod župan,“ reče Arnikar, „tako daleč ne smete gnati rodoljubja.“

„Kjer se jed in pijača začinja, menite Vi, tam jenja rodoljubje,“ pravi župan in ostavi srdit zabavljivo družbo.

„Gotovo je že kaj mošta pil,“ razlaga Arnikar, „kajti togota je pglavitni učinek tega vina. Zdaj le po trgatvi se bodo začeli pretepavati, in prepiralo in kregalo se bo vse navskriž. Tako vpliva vino na dušo, kar pa je po mojih mislih v tesni zvezi s telesnimi nasledki, kajti ščipanje in grizenje — od koder ima naša vas ime — prouzročuje srditost in mesto da bi se Grižan nad vinom znosil, znosi se nad komer si bodi svojim bližnjim. Videli boste, kako se bodo ljudem primerno s popito pijačo obrazi daljšali in dobivali kisli izraz spokorjenih grešnikov. Hripavost se bo razširila po vsej soseski, dokler se grla ne navadijo in ne utrde. Da, ko sem pred sedmémi leti sem prišel in nisem še poznal tukajšnjega življenja, razglasil sem bil ob jednaki priliki podeželno bolezen v grlu.“

„A umrl ni nobeden kljubu tvojim zdravilom?“ smeje se Mladič.

„Pa res ne; razen jednega samega, ki je v potoku utonil.“

„Vi, gospod Bernard, imate tudi vinograd?“ vpraša Mladič.

„Bog ne daj! Kaj pa mislite!“ opravičuje se oni.

„Kaj pa Vi, gospod župnik? Vi pridelujete gotovo mnogo te pijače, ki jej per abusum vino pravite.“

„Ne,“ odgovori ta; „toda kupim si je vsako leto nekoliko, ker si delam iz nje jako fin in hud jesih, kakeršnega ne doboste kmalu.“

„Ali pa se ne dá na noben način ljudem dopovedati,“ čudi se Mladič, „kako brezumno ravnaajo s svojim poljem? Koliko bi pridelali žita in krompirja na tem lepem prostoru!“

„Pravega hribovca ne premakne nobeno prigo varjanje,“ meni župnik. „To sem sam najbolje skusil.“

„Koliko dobroto bi skazal kdo tem ljudem, ko bi zanesel sem trtno uš!“

„Poskušali smo že,“ pravi učitelj, „pa se ne prime.“

Tako se je govorilo o griškem vinu in marsikaka milosrčna beseda je obžalovala uboge reveže, ki si štejejo v dolžnost tako pijačo piti in ki na tihem od zibeli do groba tako potrpežljivo trpé. Mladič se je dobro zabaval in lepa prilika se mu je ponudila seznaniti se z gospico Teklo in spoznati v njenem očetu jako olikanega moža, kateremu je moral napósled obljubiti, da ga drugi dan obišče. Ko pa je pozno po noči korakal z Arnikarjem iz krčme, izlil je ves svoj žolč nad svojim prijateljem. „Ti si kriv,“ dejal je, „da sem se danes tako osmešil; ti, ker nikdar naravnost, nikdar po pravici ne govoriš.“

„Ali ti nisem pisal gole resnice?“

„Ravno s tem si me preslepil, kar se ti z lažmi še nikdar ni posrečilo. Toda nič ne dé: priložnost bo že prišla, da ti vrnem. Jutri gremo pa gospoda Bernarda obiskat, kajti hčerka njegova, prijatelj Arnikar, ugaja mi še zadosti.“

„Zvečer pri luči,“ meni zdravnik, „vidi se vse drugače kot o belem dnevu.“

„Oglejmo si jo zatorej o belem dnevu, in prepodimo jej za nekaj časa otožno misel, da je v Grižah doma.“

„Kako izvrstno ti to znaš, pokazal si danes.“

„In pokazal bodem še, prijatelj, toda na tvoje stroške; le počakaj! Nikdo drug ni uzrok te sitnosti kot ti. A pro pos sitnost, jutri popoldne mi pokažeš svojo nevesto, da bom videl, če imaš ti tudi tako neusmiljeno slab ukus kakor ona.“

(Konec prihodnjič.)

Kislo grozdje.

Humoreska. Spisal dr. Fr. Detela.

III.

Davno se že nisem tako dobro zabaval kakor danes pri gospodu Bernardu,“ pravil je drugi dan popoldne Mladič, ko sta šla z Arnikarjem k nevesti. „Tekla je najljubeznivejše dekle in moja mora biti, tako sem sklenil.“

„Kaj pa ona?“ vpraša Arnikar. „K zakonu je najmenj dveh treba.“

„Veni, vidi, vici, prijatelj. Da so jo moje besede tako razvnele, to se mi nič čudno ne zdi; a čudim se, da sem se jaz tako hitro ogrel. Kaj ne, tebi se tudi to čudno zdi?“

„O kaj še! Če bi se reč tebe ne tikala, lahko bi dejal, da se slama hitro vname, pa tudi hitro pogori.“

„Pustiva prilike, prijatelj; jaz že vidim, da si tudi v teh Sancho Pansi kos.“

„Ne samo, kar se družbe tiče.“

„Povej mi rajši, kaj bi mi ti, prijatelj, svetoval? Ali naj se takoj oženim, ali bi pustil sebi in njej še par let? Toda o tem bodeva še govorila drevi, ko bodeva praznovala veseli dogodek. Ali imate v Grižah šampanjca?“

„Čemu? Na medvedovo kožo pri nas kar domače vino pijemo.“

„Bog vam je blagoslovi in dodeli tvojim tako zvanim dovtipom večni mir in pokoj! Z enakimi ti vračevati mi brani dober ukus.“

„Ah, ah, kako občutni ste zaljubljeni ljudje!“

„Zaljubljeni? O hominem rusticum, rusticiozem, rusticissimum! Zanima me gospica Tekla, zanima; to je pravi izraz. Zaljubljen pa nisem; to bi bilo záme preotročje in diši preveč po kmetih. Toda stavil bi pa s tabo, za kolikor hočeš, da bom do danes tedna že njeno besedo imel. No, dej, ker ti griško vino ugaja: kdor izgubi, spi je naj ga za kazen bokal na mestu.“

„Ne; to bi bil amerikansk dvoboj.“

„Sploh pa med nama juridično stava še obveljati ne more, ker jaz vso stvar na tanko vem.“

„In smeh, dragi prijatelj, jako pospešuje prebavljanje. Jaz sem sicer v tem oziru na trdnem; a moji nevesti bo tvoja zabava jako po godu.“

„Bolje kot tvoja. Če bi se mi vredno zdelo, poskusil bi tvojo oholost malo kaznovati. Saj veš, da se je že marsikdo kesal, ki je drugim nevesto kazal.“

„Dragi moj, vsaj malo mi prizanesi! Od vetra imam ustnice razpokane in kadar se zasmejem, zabolé me,“ dejal je Arnikar in zavila sta s prijateljem proti hiši, na samem pod Bernardovim gradom ležeči, kjer je stanovala gospica Ema pl. Hruška, nevesta Arnikarjeva. Ljudje so jo sploh imenovali grajsko Emo, bodi si zato, ker je njena hiša malemu gradiču podobna, ali pa, ker so njeni predniki v lasti imeli Bernardovo graščino, kar je gospica ravno tako rada poudarjala kakor zdaj Slovenci, koliko sveta so v starih časih svojega imenovali.

Arnikar potrka na zaprta vrata in Nežika, jedina dekla grajske Eme, ki daje rajša svoje posestvo v najem, kakor da bi se ukvarjala z družino, vzprejme ja in pelje po stopnicah v prvo nadstropje. V veliko, na pol razsvetljeno sobo stopita Mladič, namenjen z največjo ljubeznivostjo dražiti prijatelja, in Arnikar želež mu najboljšega vspeha.

„Danes imam srečo,“ začne Arnikar, „predstaviti Vam, visokorodna gospica, prijatelja, profesorja Mladiča, o katerem sem že tolikrat govoril in ki si šteje visoko v čast, seznaniti se z Vami.“

„Olikan človek je, če tako misli,“ dejala je gospica, ki je črno oblečena in v črnih rokavicah stala pred klavirjem. „Kaj ste mi že pravili o njem? Da je dober slikar?“

„Ne gospica, pesnik, pesnik!“

„Ah, milostiva,“ izpregovori Mladič, ki je takoj spoznal, da ima gospica sicer zapeljiva leta že za sabo, a da še vedno premišljuje, kako nevarna je moškemu spolu, „ne verjemite gospodu Arnikarju! Zarad svojih poskušanj, ki nikakor niso vredne vzbujati Vaše pozornosti, ne smem si še pridevati tega imena. Resnica pa je, da sem davno že hrepenel po Vaši družbi, in denšnjega dne, ko mi je Vaša ljubeznivost željo izpolnila, spominal se bom vedno s hvaležnim veseljem.“

„Zanašam se na Vaše besede,“ vzdihne gospica in mu poda smehljaje se roko. „In jaz se zdaj tudi spominam, da mi je gospod doktor podaril jedenkrat zvezek Vaših pesnij; toda, da Vam resnico povem, dala sem jih Nežiki.“ Mladič se je ugriznil v ustna, a sklep njegov je ostal trden. „Zaradi tega mi ne smete zameriti, gospod Mladič,“ nadaljuje Ema, „kajti naravnost povem in ne da bi se bahala, jaz navadni, kmetski jezik komaj razumem, in verjemite mi, mnogo léže berem latinsko pisanje kakor slovensko.“

„Ah, kaka eleganca!“ prikloni se Mladič.

„Jaz pa tega ne rečem radi napuha kakor nekatere, ki trdijo, da ne znajo slovenski in z vsako besedo dokazujejo, da nemški ne znajo. Jaz pripovedujem to le v svoje opravičenje. V Grižah, mislili si boste, čudna je to prikazen, a vendar je tako in jaz sem tako rekoč nemški jezični otok v tem kraju.“

„Koralni greben,“ pristavi Arnika s pomenljivim pogledom na korale, ki so lepšale gospici vrat in roke.

„Kaj se to pravi, vidite, ne razumem,“ reče gospica precej ostro, „a v gospoda doktorja korist upam, da ni zabavljica. To Vam je takoj dokaz, kako malo znan mi je ta jezik, in če kako besedo tudi večkrat slišim, ne morem si je zapomniti. Na primer, v tem trenutji mi je nemogoče domisliti se, kako se ta žival tu doli imenuje po slovenski. Nežika, Nežika“, pokliče deklo, ki je ravno sadja prinesla v sobo, „kako se že pravi tej živali tu doli?“

„Kakšna pa je?“ vpraša Nežika.

„Roge ima.“

„Če je velika, je krava; če majhna, polž.“

„Tako se mi godi, gospod profesor,“ pravi gospica, „in zdaj mi ne boste zamerili, da nisem prebrala Vaših pesnij, ki bi me bile gotovo zelo zanimale. Da Vam pa dokažem, da me je samo jezik pri tem motil in nič drugega, dovoljujem Vam, da, prosim Vas: preložite mi svoje pesni na nemški jezik.“

„Zagotavljam Vas, gospica,“ nasmehne se Mladič, „da bode to prvo delo, katerega se lotim; kajti Vam ustrezati, bode mi vedno sveta dolžnost.“

„Hvala Vam! In da Vam takoj priliko ponudim z dejanjem potrditi to izjavo, prosim Vas, govorite bolj tiho, kajti moji živci so jako rahločutni in danes me še muči migrena.“

„To me veseli,“ vzklikne Arnikar, „da daste, milostiva, tudi meni priložnost ustreči Vam. Migreno takoj odpravino: saccharum album et aqua destillata, pa bo dobro.“

„Oh, kako tolažilno je že ime tega zdravila!“ vzdihne gospica.

„Toda duha treba razvedriti,“ uči Mladič, „kajti dušna žalost močno škoduje telesnemu zdravju in jaz slutim, da je to tudi Vašemu trpljenju vir. Ali Vam je nemila smrt kacega sorodnika pobrala, milostiva, da ste črno opravljeni?“

„Da, gospod profesor, prav slutite. Umril je na Nemškem grof, čegar rodbina je bila pred dvesto leti z našo v prijateljski zvezi.“

„Bodite preverjeni, gospica, da tudi moje srce čuti silno izgubo, ki Vas je zadela.“

„Hvala za Vaše sočutje. Vam, gospod Arnikar, se pač ne zdi primerno, izraziti mi sožalja, ko vidite, kako se neprenehoma krči število starega plemstva!“

„Saj ga pridno nadomestujejo z novim,“ meni Arnikar.

„Žal,“ vzdihne gospica, „da se stan bolj in bolj pokmetuje. Jaz pa sem sama na svetu in z mano izmrje moj rod. O kje so časi, ko so tod gospodovali slavni Hruškarji! Kajti, gospod profesor, da je bil gospoda Bernarda grad v prejšnjih časih naša last, to Vam kaže že ime Hrušica. Toda ta grad je komaj sto let star, prava zibel slavnih Hruškarjev pa je stara razvalina, ki se vzdiguje nad Bernardovim gradom in s svojim nerazrušljivim zidovjem svetu oznanja nekdanjo moč. Moj praded je ostavil v mirnih časih trdno ozidje in sezidal na lepšem kraju graščino, ki je po žalostnem naključji prišla v plebejske roke Bernardovega rodu. Kar vidite tod okrog, to je še meni ostalo: lepo posestvo je še, hvala Bogu, a vender le ostanki prejšnjega blišča, ki mi le tem živeje v spomin kličejo, kako sem sama na svetu.“

„Ne udajajte se otožnim mislim, milostiva,“ opomina Mladič; saj imate še zvestih prijateljev, ki so pripravljeni vse žrtvovati Vaši sreči. Še Vam živi gospod Arnikar . . .“

„Oh, kak slab surogat prošlih časov!“ vzdihne gospica.

„In moje slabe moči,“ nadaljuje Mladič, „bodo vedno Vam posvečene in moje srce si ne želi družega kot prilike, skazati Vam svojo udanost.“

„To mi je veselo tolažilo, gospod Mladič, in skušala Vam bom dokazati, da nisem nehvaležna in da še živi v meni duh starih Hru-

škarjev, ki so vedno dobro z boljšim vračevali.“ Ponosno se je ozrl pri teh besedah Mladič na Arnikarja, ki je bil ves zamaknen v pokušanje breskev in sliv.

„Lepo stanovišče imate, gospica,“ začne zopet Mladič, „in prekrasne si mislim sprehode po teh logih in livadah.“

„Mična je res priroda tod okrog,“ odgovori otožno gospica, „toda kaj mi to pomaga, ko nimam zveste duše, s katero bi menjavala svoje občutke.“

„Saj imate tovariša gospoda Arnikarja!“

„Oh, kako redkokrat gre z mano! Kadar ga vabim, vselej se izgovarja s svojimi bolniki, kakor bi ti ne mogli pol dne počakati. Vrhu tega pa on tudi nima pravega razuma za moje srce.“

„Če se Vaši milosti ne zamerim, ponudim Vam svojo nevredno družbo, ali prosim prav za prav Vaše družčine za te dni, kar jih še ostanem v tem kraju.“

„Vi ste jako ljubezniv gospod,“ nasmehne se gospica, „in ne morem Vam odbiti prošnje. Povabim Vas torej, da me spremito jutri popoldne na staro razvalino in povedala Vam bom marsikaj zanimljivega iz zgodovine starih Hruškarjev, ki bi bili za pesnika, kakor ste Vi, jako hvaležen predmet. Oh, gospod Mladič, kaj, ko bi me iznenadili jutri s kako pesnijo? Prekrasno bi bilo pač na mogočnih razvalinah, ki mi vedno vzbujajo milotožen spomin na stare čase, čuti, kako se opeva slava mojega rodu! To ljubav mi morete storiti, gospod Mladič, vse drugo pa prepuščam Vašemu ukusu in Vaši spretnosti, in naprej se že veselim užitka, ki mi ga boste pripravili.“ Mladič se uljudno prikloni. „Vi, gospod Arnikar, greste tudi lahko z nama, če ne boste zadržani,“ meni gospica, ko sta prijatelja začela slovo jemati. Oh, kako pust se je ta dan gospici Arnikar zdel, in kako vesel je bil Mladič svoje zmage, češ: kako srdit mora biti Arnikar! Le-ta je še opozoril prijatelja na grb, vzičan nad vhodom, ki je kazal grlico, kakor je gospica razlagala, ali gos, kakor je Arnikar trdil, opasano z mečem, kar očitno pomenja pogum hčerá iz Hruškarjevega rodu. „Kajti,“ pravi zdravnik med potom, „več ko petdesetkrat mi je gospica Ema že pripovedovala, kako je v starih časih neka Mara Hruškarjeva ves rod rešila s svojo hrabrostjo. Ker ti bo treba danes pesen kovati za juternji dan, lahko to porabiš; gospici se boš zelo prikupil.“

„Mislim, da je gospica že tudi danes spoznala,“ odgovori ponosno Mladič, „da se ónstran Griž še nekaj moških nahaja. Upam tudi, da te bode ta nauk malo poboljšal in če boš za naprej priden, pustim ti gospico pri miru.“

„Oh, kolika velikodušnost! Toda, ne zameri, učenje ti je menda ruzum nekoliko otemnilo, kajti časi si bil bolj prebrisan in bi bil takoj razvidel, kdaj kaka zastopnica krasnega spola resnico govori in kedaj se šali ter norca dela. Danes si mi precej podrl moje dobre misli o tebi, toda o gospici Emi pa tudi ne bi bil nikoli mislil, da je tako premetena. Kako resno se je pri vsem tem držala!“

Mladič se je kislo držal in molče sta korakala nekaj časa.

„Prijatelj Arnikar,“ pravi naposled oni, „ti si jeden tistih srečnih ljudi, ki jih vsak lahko za roge prime, pa bodo še vedno o zvestobi svojih izvoljenih ljubic prepričani. Če ti pa jutri ne dokažem, da je imela gospica do zdaj samo zaradi tega tako slab ukus, ker ni imela prilike s kom drugim občevati kot s tabo, nočem več nositi svojega imena.“

„Oh, to bi bila škoda! Tako primerno ime izgubiti! Zdaj vender lahko rečeš: moje ime je moj program.“

„In jutri rešim ta program; dasiravno bi mi bilo ljubše z gospico Teklo se zabavati, ki me mnogo bolj zanima, odkar jo z Emo primerjam; kajti, Arnikar, ne zameri, lepa Ema ni.“

„Tega tudi še nisem nikdar trdil,“ pravi oni.

„In kacib norih idej se je navzela! Po nemškem grofu, ki jej ni bil nikakor v rodu, nosi črno obleko. Gotovo žaluje, ker jej ni bil nič zapustil. A odkod bi bil poznal revo!“

„O, v tem ima ona svoj princip. Vse plemstvo je jeden stan in jeden rod, tako si misli in žaluje za vsako večjo glavo; zlasti odkar sem jej bil jaz naredil nepremišljen poklon, da jej črna obleka lepo stoji. Ko je slišala, da je umrl Kamehameha III., kralj havaijskih otokov, Bog mu daj dobro, morala je še Nežika črno ruto déti na glavo.“

„In kaj je torej tebe gnalo v to slavno rodovino?“ vpraša Mladič. „A kaj vprašam! Ali more tebe kaj družega vleči kot denar? In gospica je res precej spretno razkazovala svoje posestvo. Če ni zadolžena, imeti mora lepe dohodke; in kaj pa ona porabi?“

„Skoro nič. Živi o mlečni kavi in spominih na stare čase. In kar se obleke tiče, ponosi vsako leto največ po jeden paternošter; kajti pobožna je precej.“

„In krščanska želja, zabraniti, da ne bi to posestvo jedenkrat večnim mašam prišlo v roke, zdi se mi pri tvojem eminentno praktičnem značaju jako naravna. Vender pomisli, prijatelj, da je zlat jarm težji od lesenega.“

„A lepše se poda, dragi moj! Toda, to naj bo, kakor hoče; na gospico me veže pred vsem čut hvaležnosti, kajti ona je moj najboljši pacient.“

„Ker je tako nervozna?“

„Da, nervozna od samega dolzega časa. Taki bolniki so redki na deželi in ti vedo najbolje ceniti svojega rešitelja, zdravnika. Tak človek ne ve, kaj bi počel, da bi pregnal dolgi dan. Delati neče, ker ima denar in se sam sebi preveč smili, pohajkovanja se naveliča in loti se ga premišljevanje o svojem življenji. Se ve da takoj spozna, da je silno nesrečen. Obila in dobra hrana povikšuje notranji nemir. O fortunatos agricolās! vzdihuje, če je katerikrat Virgila bral, drugače si pa misli kaj tacega. Obesil bi se naposled, da bi imel malo več poguma in da bi zdravnika ne bilo. Ta dobrotnik človeške družbe pa pride ter vpraša gospoda ali gospo, če se čuti tu pa tam bolnega. Bolezen se konstatuje in človek je rešen, kajti vdahne se mu vsaj jedna skrb na božjem svetu. Zapišeš mu na vsake dve uri žlico čiste vode in žlico ti prinese pokazat, če ni ne mara prevelika; naložiš mu na dan poldrug tisoč korakov po ravnem, tisoč čez klanec, in strežaj bo hodil za njim, da se ne ušteje. To mu krati čas, to mu sladi življenje, in kak je uspeh! Zlato solnce, zelena trata, temni gozd, vse ga zopet veseli, celo jed in pijača. Kadar se ti zdi, poveš mu, da je po polnem zdrav. Hvala njegova ti ne bode vedela ne konca ne kraja, dokler ne zabrede s časom zopet v prejšnjo bolezen in prejšnjo zdravljenje. Kajti človeku te vrste se ne zameriš huje, kakor če mu rečeš, da ni bolán. Takoj ti pokliče družega, bolj premetenega zdravnika, in če je osoba vplivna, spravi ti dobro ime in z njim vso prakso v nevarnost. To se mladim zdravnikom posebno rado pripeti, ki se hočejo vedno držati svojih tako zvanih principov, dasiravno pesnik pravi: „Principiis obsta!“

„Prijatelj,“ seže mu Mladič v besedo, „ti postajaš dovtipen. Ne bi bil mislil, da bo moja družčina tako vplivala náte.“

„Denašnji smeh je mojim živcem jako dobro storil in upam, da mi napraviš jutri kot tekmeč se več zabave.“ Tako sta govorila prijatelja, dokler ju ni ločila pozna ura. Mladiča pa gospici Ema in

Tekla nista pustili spati. Originalna Ema mu je posebno hodila na misel. „Če Arnikar še toliko priženi,“ mislil si je, „denar bo krvavo zaslužen. Ali nisem precej bedaka, da se z njo pečam, namesto da bi se zabaval s Teklo? In še pesen, balado jej moram zložiti! No, le počakaj, saj pa tudi bode po tém. Toda domišljavega prijatelja moram kaznovati in moja sinočna blamaža kliče maščevanje na Arnikarja. In če količkaj poznam ženska srca, ne bode težko, neznosni njegov napuh ponižati. Kadar mi pa ponudi gospica Ema svoje srce, pa porečem: O prekrasna gospica, nisem ga vreden. Dovolite, da je podarim svojemu prijatelju Arnikarju.“ — —

Po razvalinah starega gradu je vodil drugi dan ljubeznivi Mladič gospico Emo pl. Hruško, kajti Arnikarja so opravila zadrževala.

„Oh, gospod Mladič,“ vzdihne gospica in se oklene roke svojega spremljevalca. „Podrta je dvorana, kjer so vzprejemali in gostili moji pradedje mogočne prijatelje; zasuta in zarastena je raván, kjer so se v orožji skušali pred očmi žlahtnih gospij in krasnih gospic! Ali se ne lotijo tudi Vas posebne, čudne misli, ki se ne dadé popisati, ko ogledujete ta spomenik, tako tih in vender tako glasno govoreč o slavi prošlih vekov?“

„Gospica,“ reče Mladič in jej stisne roko, „moj duh plava nad silodavnimi časi in zida si zopet mogočni stari grad. Kopja in meče čujem žvenketati in z visocih lin se mi smehljajo mili obrazi, podobni Vam, milostiva gospica!“

„O hvalo za duhoviti poklon! Kako dobro mi de, ko slišim, da si zna Vaš duh tolmačiti občutke mojega srca. Nizkemu duhu pa so vzvišene misli nerazumljive. Za vzgled bi Vam lahko navedla gospoda Arnikarja; toda nikar naju ne moti njegovo ime! Sédiva rajši pod oni košati hrast, gospod Mladič, in tukaj mi venčajte svojo ljubeznivost s pesenco, katere se že tolikanj veselim!“

„O da bi Vam ne skazil tega veselja! Toda bojim se, da boste morali mojo dobro voljo za ljubo vzeti, kajti nikdo ne razvidi bolje kot jaz, kako malo so moje moči kos težki nalogi, vredno počastiti Vaš slavni rod.“

„Nikar ne bodite tako skromni, ljubi gospod Mladič, in ne mučite dalje moje nepotrpežljivosti. Gotovo ste zložili romanco, ki opeva slavnoznano ljubeznivost gospic našega rodu.“

„Žal, milostiva, da Vam morem samo z balado ustrezati.“

„Dobro došla! Bojeviti možje so bili pl. Hruškarji in vsaka epizoda iz njih življenja se glasi kakor balada. O da bi naši epiki, liriki in dramatikci vedeli za ta neusahljivi vir, kako bi si opomoglo, kako bi obogatelo slovstvo na vse strani!“

Gospica se usede, Mladič pa se vstopi pred njo in začne s svojim prijetnim glasom:

Grof Kislomir in Mara Hruškarjeva.

Grof Kislomir, ne lep ne mlad,
Meč silni si opaše;
Pod Hruškarjev mogočni grad
Na črnem konji jaše.

Pod gradom pa zatrobi v rog,
Da skalna peč se strese,
In do gradú skoz temni log
Besede te glasé se:

„Po Maro, Hruškar, čuj! mladó
Grof Kislomir zdaj pride,
In če je z lepa ne dobó,
Porušil ti bo zide.“

Po gradu se razlégajo
Nevsmiljene besede,
In prebivalci bégajo
Iz kota v kot od bede.

A Mara dé: „Ha! jočejo
Strašljivci, kakor čujem?
Naj le rekó, kar hočejo,
Ljudje, jaz se žrtvujem.“

V dno srca neizmerno si
Zapre bridkost; podá se
Do grofa, ki čemerno si
Oko na reví pase.

Grad rešen je. A Kislomir,
Ki nikdar pil ni vode,
Zaspi; zdaj Mara brez ovir
V srcé mu nož zabode.

In zemljo moči črna kri,
Kri grofa Kislomira;
Ta trto griško zarodi,
Ki ne taji izvira.

„Prekrasno, prekrasno!“ vzklikne gospica, ko je pesnik končal.
„Oh, gospod Mladič, s čim Vam morem poplačati to ljubav!“

„Če Vam pesen dopade,“ odvrne oni, „poplačan je obilno moj trud. Samo ukažite, prosim Vas, in vse bom storil, da si pridobim Vaše srce, če sem ga vreden!“

„Če ste ga vredni, gospod Mladič? Krivico si sami delate, če dvojite o tem. In da odkrito z Vami govorim, nikar ne mislite, da je gospod Arnikar, katerega sicer prijatelja visoko cenim, že moj ženin! Tako daleč z gospodom doktorjem še nisva.“

Zdaj je pravi čas, misli si Mladič, izvleče žepno ruto in pokleknivši nanjo vzdihne: „Ali smem torej jaz upati?“

Pri tej priči se prikaže iz gozda dobrovoljni obraz gospoda Arnikarja in v njegovi družbi gospica Tekla s svojim mlajšim bratom. Hipoma je Mladič zopet na nogah in poskuša brez uspeha skriti svojo zmešnjavo. Toda gospica Ema pl. Hruška ne izgubi poguma; ponosno stopi novim

prišlecem nasproti, elegantno migne s svojo roko ter izjavi: „Gospôda, predstavljam Vam svojega ženina, profesorja Mladiča.“

„Oprostite, gospica!“ jeclja Mladič; toda čestitanje od vseh strani mu ustavi besedo in vse mu prijazno seza v roke.

Praktični zdravnik je pa tudi mislil, da mu je ta trenutek posebno ugoden, ker je gospica Tekla tako dobre volje. Vso svojo ljubeznivost zbravši se obrne na svojo spremljevalko: „Gospica Tekla, če bi Vam bilo ljubo, predstavil bi Vas kot svojo nevesto.“

„O lepa hvala!“ odgovori ona smeje se. „Papa so rekli, da morajo iti prej pogledat v Vašo zemljiško knjigo.“

Nekako tiho je zapustila družba staro razvalino. Mladič pa se celo pri svojem zvestem Arnikarji ni nič poslovil, ampak kar na noč se odpeljal s trdnim sklepom, da ne pride več v Griže. Radovedna gospica Ema je popraševala po njem nekaj časa, a ta spomin se je kmalu umaknil prejšnjemu dejanju in nehanju, in praktični zdravnik, gospod doktor Arnikar, zopet zahaja k svojemu najboljšemu pacientu.

Naše obzorje.

Spisal dr. Fr. J. Celestin.

II.

Evropska omika ima v glavnem jednoten značaj. Iz tega pa se ve da ne sledi še, da bi se vsak narod razvijal n. pr. čisto tako, kakor njegov sosed. Vender je razvitek vsakega posamičnega naroda tak, da se sam po sebi ne more po polnem razumeti, pač pa v zvezi z razvitkom drugih. Višja tuja omika se presaja na narodna tla in ko je tu, kmalu lahko mislijo celo óni, ki so jo presajali, da se je vse presajeno tudi prijelo in tako postalo v nekem zmislju narodno. Pokazuje se tu lahko navidezna plodovitost, ko se dan danes lahko piše in tiska; navidezna posebno, če se napisano samo šteje, malo tehta in sodi, kar je pri začetnikih navadno. Celó to vidimo, da se ljudje radi šopirijo s tem tujim perjem in ponosno oznanjujejo svetu, da imajo „svojo kulturo“. To je smešno in škodljivo, ker odvraca od spoznavanja samega sebe in svojih potreb. Tolažilno je pa vsaj to, da narodni organizem prej ali slej